

Yayın Kritiği:

Tarih Hırsızlığı

Jack Goody, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012.

Akif PAMUK*

Sosyal bilimdeki genellemeler – ki bu, Batı için olduğu kadar Asya için de geçerlidir – Batı'nın genel kültürün inşasında normatif başlangıç noktasını teşkil ettiği inancına dayanır. Hemen hemen bütün kategorilerimiz – siyaset ve ekonomi, devlet ve toplum, feodalizm ve kapitalizm – esas olarak Batı'nın tarihsel deneyimi temelinde kavramsallaştırılmıştır.

(Blue ve Brook 1999, akt. Goody, 2012: 3)

Giriş

Tarih geçmişin yeniden tanımlanması olarak ele alındığında, tarihsel metni oluşturan müellifin dünya görüşlerini, tutumlarını ve ilgilerini barındırır. Geçmiş belgeler üzerinden metin haline getirmeye çalışan tarihçinin oluşturduğu metne yaptığı katkılar, o metnin okur tarafından yeniden üretilme sürecinde alt bağlamlarda okur tarafından fark edilir. Bu fark ediş okurun o güne kadarki deneyimlemeleriyle oluşur.

Metni oluşturan müellifin, tarihe bakışını da belirleyen tarihçinin noktayı nazarıdır. Bu bakış açısı tarihçinin aslında tarih disiplinine yüklediği anlamları ifade eder. Tarihe yüklenen bu anlamlar tarihçinin sorumluluğunun ne olduğu tartışmalarını da beraberinde getirir (Bederida, 2001). Tarih, araçsal olarak algılandığında incelenen ve/veya oluşturulmaya çalışılan metnin geri kalanının ötekileştirilmesini gündeme getirir. Tarih çalışmalarında ötekileştirme sorununa belki de en fazla rastlanılan eserler “Batılılar” tarafından “Doğu”

* Arşt. Grv., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, E-posta: akifpamuk@hotmail.com

üzerine yazılmış metinlerdir. Bu ötekileştirmenin kategorik karşılığı oryantalizmde kendini bulur. Oryantalizm, Doğu ile ilgili her türlü bilgiyi içeren Batılı düşünce sistemi olarak (Çelik, 2009) tanımlandığında kendi içinde Batının değerleriyle Doğuyu anlama çabasının bir ürünü olarak Batının Doğuyu, “Doğuya ait olanı” kendi değerleriyle yeniden tanımlaması bağlamında ötekileştirir. Bu ötekileştirme doğrudan doğruya moderniteyle ilişkilidir.

Oryantalizm bağlamında kurulan bu ilişki, karşıtını da süreç içerisinde ortaya çıkarmıştır. Oksidentalizm, oryantalizme verilebilecek bir cevap niteliğinde gelişmiş ve hedefi ekseriyetle kendisini olumsuz tanımlamalardan arındırmak olmuştur (Atasever, 2009). Hatta daha da ileriye giderek oryantalizmin kurmuş olduğu etno-merkeziyetçiliği, Doğu üzerinden oluşturmaya çalışmıştır. Bunun tarihsel metinlerdeki karşılığı, Oryantalizmin kurmuş olduğu dizgenin merkezinde yer alan Batı imgesini, Doğu ile değiştirmektir. “Bu süreçte tarih nerede ve nasıl konumlanmalıdır?” sorusu ve Oryantalistlerin, etno-merkeziyetçi Avrupalıların, tüm modern kurumların oluşturucusunun Avrupa olup olmadığı tartışmalarını, Jack Goody’nin Tarih Hırsızlığı kitabında bulabilirsiniz.

Jack Goody’i Anlamak

Türkiye’de antropoloji çalışmalarıyla tanınan John Rankine (Jack) Goody, British Academy, American National Academy of Sciences, St. John's College - Cambridge, Chevalier des Arts et des Lettres kurumları üyesidir. İngiltere’de doğan Goody için onu daha sonra haklı bir üne kavuşturacak çalışmalara yönelten etken II. Dünya Savaşı sırasında yaşamış olduğu esaret sürecidir. Bu süreç bir Batılı antropoloğun Doğu izlenimleri açısından ilgi çekicidir. Öğrenimini yarıda kesen savaş sonrasında üniversiteye geri dönmüştür. Arkeoloji ve Antropoloji okuduktan sonra 1954-84 yılları arasında Cambridge Üniversitesi’nde Sosyal Antropoloji dersleri vermiş ve Antropoloji bölümünü yönetmiştir. Gana halkları üzerine çalışmış, ayrıca akrabalık ve aile üzerine kuramsal çalışmalar da yayımlamıştır. Çalışmalarını toplumların tarihinde yazının oynadığı rol üzerine yöneltmiştir. İletişim yöntemleri üzerinde durmuş, bu yöntemler yoluyla düşüncenin nasıl üretildiği konusunda araştırmalarda bulunmuştur (Polity, 2012). Oryantalistlerin Doğu’ya dair yaptıkları çalışmalardaki farklılıklar üzerine odaklanma sürecini benzerlikler üzerinden anlama biçimine dönüştüren Goody insalık tarihinin dönemlerinin kurgusal bir düzlem üzerinde oluşturulduğunu, ilkel/ilkel olmayan ayrımların ve kronolojik dönemlendirmelerin doğru olmadığını yapmış olduğu çalışmaların tamamında gerek doğrudan gerekse metinlerinin alt bağlamlarında ifade

etmektedir. Goddy'nin bu duruşu politik olarak kendisini sol anlayış içerisine yerleştirmiştir. Etnik Temizleme Nasıl Etniktir? isimli yazısında Bosna, İrlanda, Kıbrıs ve Endülüs örnekleri üzerinden etnik merkezîyetçiliğin tarihsel kökenleri üzerine tartışır (Goody, 2001). Birçok yerde vermiş olduğu mülakatlarda da modernitenin ortaya çıkardığı etno merkezîyetçi algının hayatın farklı alanlarında nasıl işlediğini örneklerle tartışmaya açmaktadır (Alanmacfarlane, 2012). İlginç olan ise gerek pozitivism eleştirisinin gerekse modernite eleştirisinin Batılılar tarafından yapılması gibi oksidentalizmin yine bir Batılı tarafından dile getirilmesidir. Bilim yapma biçimindeki bu farklılık Goody'yi antropoloji çalışmaları içerisinde farklı bir yere oturtur. Bu durum Theory, Culture and Society Dergisi'nin kapak konusu olarak Goody'yi seçmesini haklı çıkarmaktadır (Newleftreview, 2012).

Bir dönem İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde oryantalist tarih yazımının ele alındığı The Theft of History isimli bir ders de veren Goddy'yi Türkiyeli okur, oldukça yakından tanımaktadır. Claude Levi-Strauss'un ünlü yapıtı Yaban Düşünce'ye nazire edercesine hazırlamış olduğu, toplumlardaki düşünce sistemlerinin işleyişi, toplumsal örgütlenme ve düşünce arasındaki ilişki, sözlü bilginin yazılı ortama aktarılışı sırasında uğradığı değişiklikler, yazının toplumsal düşünce ve örgütlenme biçimlerindeki payı gibi sorulara cevap aradığı ve yazılı iletişimin toplum hayatına etkilerini irdelediği Yaban Aklın Evcilleştirilmesi kitabının ilk baskısı ile başlayan bu tanınma süreci, Batının nasıl Doğuya hakim olduğunu ve/veya Batı'daki Doğu izlerini tartışmaya açan Batıdaki Doğu kitabıyla devam etmiştir. İslamifobi'yi açıkça olmasa da satır aralarında eleştirdiği ve İslam'ın Batının bir karşıtı değil, tersine bir parçası olarak düşünülmesi gerektiğini tartışan Avrupa'da İslam Damgası isimli kitabı, Avrupa'da tarih boyunca ailenin geçirdiği değişim ve dönüşümü incelediği Avrupa'da Aile kitabı, kapitalizmin kökenlerinin sadece modern dönemlerde aramanın, büyük resmi görememek olduğunu ifade ettiği Kapitalizm ve Modernlik kitabı, Annales Ekolü'nün bir parçası olduğunu ispat edercesine çiçeklerin öyküsünü ve gezi notlarını paylaştığı Çiçek Kültürü yazarın Türkçe literatüre çeviri yoluyla kazandırılmış diğer yayınlarıdır. Ayrıca genel olarak yazının ve alfabelerin gelişimi üzerine kapsamlı bir inceleme olan Yazılı ve Sözel Arasındaki Etkileşim isimli kitabı, yazının toplum hayatına girişi ve yazılı geleneğin oluşması gibi bazı olguların önemli toplumsal farklılık ve benzerliklerin oluşmasındaki rolünü incelediği Yazının Mantığı ve Toplumun Örgütlenmesi isimli kitabı, uygarlıkların yemek pişirme ve tüketme alışkanlıkları arasındaki farklılıkların, bu uygarlıkların sosyoekonomik yapılarında,

özellikle üretim ve iletişim yöntemleri bakımından birbirleri arasında farklılıklar yaratan unsurlar olduğunu vurguladığı *Yemek Pişirme, Mutfak ve Sınıf* kitabı yakın zaman da Pinhan Yayıncılık tarafından okurla buluşturulacak.

“Theft” Hırsızlık mı, Kendine Mal Etme mi, Tekeline Alma mı?

Jack Goody'nin Türkçeye yeni çevrilen kitabı *Tarih Hırsızlığı*, oryantalizm ve oksidentalizm arasında kalan tarihe başka bir yönden bakmanın mümkün olup olmadığını tartışmaya açıyor. Jack Goody temel olarak bu kitabında Avrupa'nın kendi zaman ve uzamları hakkındaki tarihselleştirmelerin, Avrasya dünyasının geri kalanına dayatarak doğunun tarihinin nasıl kendisine mal edildiğini savunmaya çalışmakta. O kendi ifadesiyle:

Bir dünya tarihinin Batının sağladığı tek bir zaman ve uzam hesaplamasını gerektirdiği öne sürülebilir. Fakat benim asıl sorunum tarihçilerin tarihsel zamanı antik çağ, feodalizm, rönesans ve kapitalizm şeklinde ayırıştırarak yaptıkları dönemleme girişimine ilişkindir. Bu gelişme çizgisinin İngiltere'de başladığı kabul edilen Sanayi Devrimi'nden, 19. y.y.da, bilinen dünya üzerindeki Avrupa hakimiyetine kadar, aşamalardan birinden diğerine benzersiz bir dönüşüm hattı üzerinde geçtiği düşünülür. Bu bakış açısıyla kavramları dayatma sorununun, çok farklı teolojik sonuçları olmuştur. (Goody, 2012: 56)

Bu teolojik sonuçları, hayatın tüm alanlarında görmek mümkün. Batılı gibi düşünen bir toplumun varlığı bunun bir göstergesi olarak karşımıza çıkıyor. Bilim yapma biçimlerini ve kavramları da bu kategoriye sokmak mümkün.

Kitabının temel hedefini “Avrupa'nın, yalnız geri kalan dünyanın tarihini ihmal etmek veya hafife almakla kalmayıp aynı zamanda bizim Asya anlayışımıza, onu geçmiş için olduğu kadar gelecek açısından da önemli bir şekilde, tarihsel kavramlar ve dönemler dayattığını göstermeyi amaçlıyorum” şeklinde ifade ediyor (Goody, 2012: 9).

Diğer taraftan Goody'in hırsızlık (theft) dediği şeyi, “kendine mal etmek” olarak okumak da mümkündür. Modernite ile birlikte ortaya çıkan etnik merkeziliğin doğası gereği, Batılı tasarımların Batı'da ortaya çıktığından hareketle farklı kültürlerden beslenmelerin ve etkileşimlerin rafine bir hale gelmesi olarak tasarlandığında Batı'ya mal etmekte bir sakınca gözükmüyor. Böyle bir durumun varlığı modern bilimin ilerleme mitosu içerisinde anlamlı gözükmekte. Diğer taraftan etnik merkeziliğin sonuçları itibari ile bu durumun bir takım

olguların Batı'nın tekeline alınması, bilgi üzerinden iktidar kurma biçimi olarak değerlendirildiğinde farklılıkları yok sayması bağlamında ise tam da bir ötekileştirmeyi ve yok saymayı içinde barındırıyor. Goddy açık olarak ifade etmese de tarihin ve tarihteki kurumların kendi içinde anlam kazandığını ve modern tarih paradigması içerisinde yer alan her şeyin ilkinin ortaya koyma mitosunun önemsizliğini ifade ediyor. Belki de hangisinin ilk olarak seçilmesindeki kriterlerin muğlaklığı ilkleri önemsizleştiriyor.

Etnik Merkeziliğin Yansıması Olarak “Hırsızlık”

Batılı tarihçilerin ilkleri kendilerine mal etmesinin bilinçli bir tercih olduğu önermesini de tartışmaya açmak gerekiyor. Nitekim Goddy “Çoğu tarihçi (teoloji gibi) etnik merkezilikten kaçınmayı amaçlarken, (kendi başlangıçları dahil) ötekine ilişkin bilgilerin sınırlılığı yüzünden bunu yapmakta nadiren başarılı olmaktadır. Bu sınırlılık onları çoğunlukla Batı'nın benzersizliği hakkında üstü kapalı veya açık bir biçimde kanıtlanamaz iddialarda bulunmaya yöneltmektedir” diyor (Goody, 2012: 5). Bu durumun bireysel olarak tarihçilerin kendilerinden kaynaklanan bir problem olarak değerlendirilse bile psikolojik bir tarafı da var. İşin içine egemenlik gibi bir kavram girdiğinde naif/saf bir bilgiye ulaşamama durumu rengini değiştiriyor. Bireyin kendi yaşamındaki egosantrik durumun iktidarla hemhal olması ötekileri yok saymayı da beraberinde getiriyor. Bireyin egosantrikliği artık daha kurumsal bir hal alıyor. Yine Goddy'e (2012) göre bu durum;

Etnik-merkezilik -egemenlik bağlamında- baş gösterdiği her yerde çok daha saldırgan bir nitelik kazanmaya başlar. “Öteki türler” otomatik olarak “daha aşağı türler”dir ve Avrupa'da (pek çok örnekte üstünlüğün doğal olmaktan çok kültürel kabul edilmesine karşın, zaman zaman ırkçı renklere de bürünebilen) gelişkin akademik araştırmalar bunun niye böyle olması gerektiğinin nedenlerini üretmiştir. (s. 7)

şeklinde ifade ediliyor. Yani yapılan araştırmalar egosantrik önermeleri meşrulaştırmak üzerine tasarlanıyor.

Avrupa merkezilik sorununun başlangıcını ise Goody “[...] Avrupa Antikçağında geniş bir biçimde kullanılan Yunan alfabesinden kaynaklanan otoritenin pekiştirdiği özgül bir dünya görüşünün, Avrupa tarih yazıcılığına mal edilmesi ve özümsemesi, böylece ortak fenomenin bir varyantına görünüşte bilimsel bir statü sağlanması olgusuyla başladı” şeklinde ifade ediyor (Goody, 2012: 6).

Peki, bu durumu ortadan kaldıracak bir tarih yazımı nasıl olmalı? Bu sorunun yanıtını Goddy şöyle veriyor. “Antikçağda Avrupalı olmayan her şeyi antik tarih parantezi dışına koyan ve Avrupa tarihini kuşku götürür bir ilerlemeci değişiklikler anlatısı haline gelmeye zorlayan teolojik modellerin çizgiselliğini bırakmak ve bunun yerine modernite öncesi dünyada benzersiz bir Avrupa üstünlüğünü benimseyen, dönemselleştirmede daha esnek davranan ve Avrupa tarihini, bronz çağının kent devriminin paylaşılan kültürüyle ilişkilendiren bir tarih yazıcılığını benimsemek gerekiyor (Goody, 2012: 7). Böyle bir tarih yazıcılığının mümkün olup olmadığını ve/veya olup olamayacağını tartışmak gerekiyor. Bu tartışmanın iki yönlü olması gerekiyor. Hem teorik hem de pratik.

Kim “Çaldı”, Ne “Çaldı”?

Goddy kim “çaldı”, “ne çaldı” sorusuyla müthiş bir çözümlenmeye giriyor. Bu çözümlenmede ana izleği, etnik merkezîyetçi eğilimin kendi özgün öykülerinden yola çıkarak, hakim oldukları coğrafyaya dayatma biçimlerinin ortaya çıkardığı önermeleri tartışmaya açıyor. Bu tartışmanın başlangıcını zaman oluşturuyor. Bugün kullandığımız zaman dilimlerinin Batılı bir üretim olduğunu ve bunun evrensellik iddiası taşıyarak “geriye kalanlara” dayatıldığını örnekleriyle ifade ediyor. En keyfi uygulamaların ise, haftanın yedi gün olarak tasarlanmasıyla Çin’deki haftanın on günlük periyotları, Afrika’daki beş günlük periyotları yok saydığını, Noel kutlamasının aslında Batılı bir yıl dönümü etkinliği olduğu halde evrenselleştirilerek dayatıldığını tartışıyor. Ayrıca konar-göçer dünyanın ve Doğu’lu düşünüş biçimi olan döngüsel tarihin, Batılı çizgisel tarih tarafından nasıl yok sayıldığını tartışıyor. Döngüsel tarih anlayışının yok sayılmasının sadece bir zamanın çalınması olarak değil, bir paradigmatik üstünlük kurduğunu “Döngüsel yerine, sadece çizgisel tarzda yapılan zaman hesaplamasına yönelik her düşünce, ileri, geleceğe bakan Batı ile durağan, geriye bakan Doğu’ya ilişkin hatalı algımızı yansıtan bir düşüncedir” (Goody, 2012: 7) diyerek tartışmayı paradigmatik bir biçime sokuyor. Zamanın yanı sıra çalınanlar arasında mekan, ve dönemler de yer alıyor.

Dönemlendirmelerin en başında “Antikçağın” icadı geliyor. Klasik Antikçağın icadı aslında bir başlangıcı temsil ediyor. Bu öyle bir başlangıç ki, ilerlemeci tarih zinciri içerisinde modern Avrupa’nın başlangıcını temsil etmekle ilklerin kaynağını tarih yazıcıları tarafından tanımlanması anlamına geliyor. Goody’e göre bu durum “Antikçağın, çoğu Asyalı bir dizi toplumu belirleyen bronz çağındaki öncellerinden köklü biçimde ayrılması gerekiyordu. İkinci

olarak, özellikle demokrasi söz konusu olduğu sürece, Yunanistan ve Roma çağdaş siyasetin temeli olarak görülür. Üçüncüsü, antikçağın, bilhassa ticaret ve Pazar gibi daha sonra kapitalizmi belirleyen bazı ekonomik özellikleri, bugüne doğru gelen farklı evreler arasında büyük bir ayırım muhafaza edilerek” (Goody, 2012: 31) başlangıç sağlanmaya çalışılmaktadır. Fakat durum hakikaten öyle midir? “Gerek antikçağda, gerek antik Yakındoğu’daki toplumları pazar dışı olarak niteleme girişimi, neolitik veya avcı-toplayıcı toplumlardaki bir “ilkel komünizm” ve “özel mülkiyet”in yokluğunu görmek kadar ütopyacı ve gerçekdışıdır. Bu toplumlar belirli açılardan geç dönem toplumlarından daha kolektiftirler, ama aynı zamanda başka açılardan daha bireycileşmiş toplumlardır” (Goody, 2012: 55) diyerek cevap veriyor ve devam ediyor: “Diğerlerinde olduğu gibi [...] daha sonraki ekonomik gelişmelere Greklerin yaptıkları katkılar Avrupa ve dolayısıyla dünya için son derece önemlidir. Fakat siyasal etkinlikleri (veya bunların keşfini) böylesine genelleyerek Yunanistan’la sınırlamak veya ekonomik etkinliği dışlamak, bu kavramları son derece özgül şekilde kullanmak anlamına gelir. Demokrasi, Greklerin bir niteliği ve Asyalı komşularının “despotizmi” veya “tiranlığı”nın karşıtı olarak kabul edilir. Bu varsayım, çağdaş siyasetçiler tarafından dünyanın “barbar rejimlerine” karşı Batı’nın çok uzun süreli bir özelliğini temsil ediyormuşçasına dile getirilir” (Goody, 2012:59) demektedir. Ayrıca demokrasi kavramının Grekler’e mal edilmesi için de “Grekler “demokrasi” sözcüğünü icad ettiler, herhalde bu terime başkalarında okuyacağı yazılı şekli verenler onlar oldu, ama demokrasinin uygulanmasını onlar icat etmediler. Şu ya da bu biçimde bu temsil, pek çok halkın siyasetinde ve yaşadığı mücadelelerdeki özelliklerinden biri olagelmıştır” (Goody, 2012:60) der. Aslında burada Goody’nin eleştirdiği durum demokrasi kavramı üzerinden geçmişi yeniden tanımlarken, Grek olmayanları ötekileştiren bir oryantalist tavrın ortaya çıkmasıdır. Nitekim kitabında demokrasi işleyişlerine dair farklı toplumlardan çarpıcı örnekler verir. Aslında durumun hiç de öyle olmadığı tartışmaya açıyor. Hatta bu durumun o dönemdeki diğer toplumlarda da benzer olduğunu ifade ediyor.

Oryantalist metinlerin oluşturmuş olduğu tarih epistemolojisinde “Doğu’ya” dair ön yargılı önermeleri de tartışmaya açıyor, Goody. Osmanlı’yı muhafazakar ve mutlakiyetçi olarak tanımlayan oryantalistler metinleri şöyle eleştiriyor. “Ateşli silahların kullanımını ve geliştirilmesini ilk benimseyen muhtemelen Avrupa olmakla birlikte, bu silahları kullanan bir düşmanla karşı karşıya kalan Osmanlılar da çok geçmeden onları izledi. Bunu, top ve barutlar

için gereken malzemeleri toplayarak, kendi silahlarını imal ederek ve ordunun yapısını bile değiştirip hatırı sayılır bir üretim çabası göstererek ve ilişkili teknikleri düzenleyerek hızlı, faydacı ve etkili bir şekilde gerçekleştirdi. [...] Dolayısıyla İslami teknolojik muhafazakarlık gibi bir sorun yoktu. Osmanlı'nın teknolojik alıcılığı, yaygın seri üretim yetenekleri ve üstün Osmanlı lojistiğiyle birleşince, Sultan'ın orduları 15. Yüzyıla gelindiğinde, en yakın Avrupalı hasımları üzerinde açık bir üstünlük kazandılar... bu üstünlüklerini 17. Yüzyılın sonuna dek sürdürmeyi başardılar” (Goody, 2012: 123-124). Aynı zamanda Batılıların ifade ettiği biçimiyle Osmanlı toplumunun hiç de durağan olmadığını örnekleriyle tartışmaya açıyor (Goody, 2012: 138).

Çalınanların listesine Goody bir çok kurumu ve değeri de ekliyor. Uygarlık kavramının Batı tarafından nasıl ortaya çıkarıldığı (Goody, 2012: 182-211), kapitalizmin köken arayışında sadece Batılı örneklerin tartışmaya açılmasıyla tek taraflı bir tanımlama yapılmasının diğer toplumlara yok saymak anlamına geldiğini (Goody, 2012: 214- 250), kent ve üniversitenin sadece Batıya ait bir kurum olmadığını (Goody, 2012: 253-282), hümanizma, demokrasi ve bireycilik gibi değerlerin sadece Batıya ait değerler olarak tanımlanmasının bir sahiplenme olduğunu (Goody, 2012: 284-314), hatta Avrupalıların duygular üzerindeki hak iddiaları ile aşkı bile çaldıklarına dair (Goody, 2012: 317) örnekler sunuyor.

Tarih Nerede?

Jack Goody'nin “Avrupa'da İslam Damgası” isimli kitabının arka kapağında şu ifadeler yer alıyor. “Avrupa'da yayımlandığında hararetli tartışmalara yola açan bu kitap, İslâm'ın Avrupa tarihi boyunca üstlendiği merkezî rolü açıkça ifşâ ediyor. Yazar, Doğu'dan Batı'ya insanların, kültürlerin ve dinlerin hareketlerinden yola çıkarak, İslâm'ın, Avrupa'nın geçmişine ve geleceğine ait ayrılmaz bir parça olduğunu gösteriyor ve İslâm ve Avrupa arasında "varsayılan" zıtlaşmayı bertaraf ediyor. Dinler savaşının ve göç diktatoryasının tarihî bir analizini de yapan yazar, meşrulaştırılmış şiddet, etnik temizlik ve terör anlayışımızı masaya yatırıyor. Jack Goody'nin mukayeseli perspektifi, okuyucusuna, halihazırdaki tartışmalar ve politik problemlerle ilgili önemli ve aydınlatıcı ipuçları da sunuyor. Goody, Avrupa'ya "göçen" İslâm'ın üç ayrı yol takip ettiğini savunuyor: Kuzey Afrika'ya, İspanya'ya ve Orta Avrupa'ya giren Araplar; Yunanistan ve Balkanlar'a giren Türkler; Güney Rusya, Polonya ve Livanya'ya giren Moğollar. "Bu fetihlerin hepsi Avrupa üzerinde kendi kalıcı mühürlerini bırakmışlardır. Zirâ, bu savaş, - özellikle İspanya'da ve çevresinde- yalnızca

askerî bir tesir yaratmakla kalmadı. Aynı zamanda, Avrupa bu hareketlerden büyük ölçüde etkilendi." Diyen Jack Goody'nin elinizde tuttuğunuz bu eseriyle, şimdiye dek açılmamış kapılardan girecek, İslâm-Batı ilişkilerine dair yeni bir düşünsel boyut kazandıracaksınız." "İslam'ın Avrupa tarihinde merkezi bir rol üstlenmesin ifşası" ifadesi, "İslâm'ın, Avrupa'nın geçmişine ve geleceğine ait ayrılmaz bir parça olduğu" ifadesi, "bu fetihlerin hepsi Avrupa üzerinde kendi kalıcı mühürlerini bırakmışlardır," ifadeleri tam da tarihin nerede olması gerektiğini özetliyor. Oryantalizm eleştirisi yaparken oksidentalizmin dayanılmaz cazibesine kapılmak tarih için bir gerilim noktası. Goody kitabının arka kapak yazısını okumuş mudur bilmiyorum (okumadığını düşünüyorum) ama okusaydı eğer aslında "Tarih Hırsızlığı"nda eleştirdiği meşrulaştırma için tarihin kullanılmasının benzer biçimde kendi kitabıyla yapılmaya çalışıldığını fark ederdi. Diğer bir deyişle kendi kitabının arka kapak yazısında oryantalist söylemin etnik merkezîyetçi Avrupalı yapısının nasıl oksidental bir Doğulu yapıya dönüştüğünü gözlemleyebilirdi.

Tarih, araçsal aklın hizmetinde olduğu sürece bir meşrulaştırma alanı olarak kullanılacak. Tarih, bu meşrulaştırma alanında muhtelif "iktidar"ların kendilerini tarihe mal ederek, derin kökleri olduğunu ispatlayarak, geleneksel ve eleştiriden uzak bir yapıya bürünmek için vaz geçemedikleri bir disiplin. Tarihin araçsal aklın hizmetinden kurtarılması ise başlı başına bir durum. Tarihsel metinlerin birer anlatı olarak, metni oluşturanın politik duruşlarından etkilendiği önermesi, tarih okurunun metni okurken aklından çıkarmaması gereken bir bilgi notu. Diğer taraftan tarih yazıcılar içinse, kendi teorilerini tarihte olumlamak yerine, tarihteki olayları anlamaya çalışmak bir alternatif olabilir. Tekrar Goody'e dönecek olursak, Goody okura aslında bir yöntem öneriyor. Bu yöntem, tarihsel metni ortaya koyanın ideolojik fikirlerinin eleştirisiyle, okurun kendi tarihsel anlatısının kurgulanabileceği önermesi. Bu sürece Jack Goody'nin kitabının olumlu katkı yaptığı muhakkak.

Kaynakça

Atasever, G. (2009). Doğu-Batı İlişkileri Bağlamında Oryantalizm. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Bederida, F. (2001). Tarihinin Toplumsal Sorumluluğu. İstanbul: İmge Yayınevi.

Çelik, A. (2009). Marx ve Weber Sosyolojisinden Oryantalist Söylem. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Goody, J. (2012). Tarih Hırsızlığı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Goody, J. (2005). Avrupa'da İslam Damgası. İstanbul: Etkileşim Yayınları.

Alanmacfarlane, "Jack Goody", http://www.alanmacfarlane.com/ancestors/Jack_Goody.html, 20 September 2012

How Ethnic is Ethnic Cleansing? 2001. New Left Review <http://newleftreview.org/II/7/jack-goody-how-ethnic-is-ethnic-cleansing>, 13 September, 2012

Polity, Jack Goody, http://www.polity.co.uk/content/BPL_Images/Content_store/Sample_chapter/9780745630205%5CPallares.pdf, 23 September, 2012.